

УДК 35.072:341.231:323.1(477)

А. П. Лелеченко,  
д. держ. упр., професор,  
професор кафедри публічного управління та адміністрування,  
Державний університет "Київський авіаційний інститут"  
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0850-3724>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.19.225

# ЕВОЛЮЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНСТИТУТОМ ОМБУДСМАНА У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

A. Lelechenko,  
Doctor of Science in Public Administration, Professor,  
Professor of the Department of Public Management and Administration, The State University "Kyiv Aviation Institute"

## EVOLUTION OF PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISMS BY THE INSTITUTION OF THE OMBUDSMAN IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

*У статті проаналізовано еволюцію механізмів державного управління інститутом омбудсмена в Україні у контексті євроінтеграції, розкрито ключові етапи його розвитку та визначено роль міжнародних стандартів у формуванні сучасної моделі його функціонування. Розглянуто трансформацію інституту від формального, декларативного заснування у 1997 році, що було переважно символічним кроком у сфері захисту прав людини, до нинішньої структури, орієнтованої на відповідність європейським принципам та практикам. Визначено чотири основні етапи розвитку, що охоплюють початковий формалізм, поступове зростання ролі громадянського суспільства, радикальні законодавчі зміни після Революції Гідності та сучасні спроби удосконалення правового і організаційного поля інституту. Визначено важливу роль міжнародних організацій GRECO, ENNHRI, FRA у формуванні сучасних стандартів діяльності омбудсмена, що слугують каталізаторами реформ, спрямованих на підвищення прозорості, незалежності й ефективності діяльності інституту. Проаналізовано основні виклики, що стоять перед інститутом, зокрема питання політичної незалежності, нестабільного фінансування, а також проблеми з прозорістю конкурсних процедур на посаду омбудсмена. Показано, що значний прогрес досягнуто у розширенні функцій омбудсмена, формуванні аналітичних відділів, впровадженні цифрових сервісів та посиленні партнерства з громадськими організаціями, що є важливою складовою демократичного врядування. Обґрунтовано, що на сучасному етапі розвитку інституту омбудсмена здійснюються спроби законодавчого вирішення ключових проблем, пов'язаних із запровадженням результативних індикаторів діяльності. Зроблено висновок, що подальший успіх інституту омбудсмена в Україні залежить від ефективної синергії внутрішніх реформ і імплементації європейських стандартів. Акцентовано на необхідності комплексного підходу до правового, організаційного та фінансового забезпечення діяльності інституту, а також розвитку механізмів підзвітності та незалежності, що дозволить зміцнити довіру громадськості та підвищити якість захисту прав людини в Україні.*

*The article analyzes the evolution of public administration mechanisms related to the ombudsman institution in Ukraine in the context of European integration, outlines the key stages of its development, and highlights the role of international standards in shaping the modern model of this institution. The transformation of the ombudsman is examined, from its formal and declarative establishment in 1997, largely a symbolic step in the field of human rights protection, to its current structure aligned with European principles and practices. Four main stages of development are identified: initial formalism, the gradual rise of civil society's role, radical legislative changes following the Revolution of Dignity, and recent efforts to improve the legal and organizational framework of the institution. The article emphasizes the important*

**role of international organizations: GRECO, ENNHRI, and FRA, in setting modern standards for the ombudsman's activity, serving as reform catalysts aimed at increasing transparency, independence, and institutional effectiveness. Key challenges are analyzed, including political independence, unstable funding, and the lack of transparency in selection procedures for the ombudsman position. Significant progress has been achieved in expanding the ombudsman's functions, establishing analytical departments, implementing digital services, and strengthening partnerships with civil society organizations, essential elements of democratic governance. The study substantiates that at the current stage, there are active legislative attempts to resolve critical issues by introducing performance indicators for the institution's operations. It concludes that the future success of the ombudsman institution in Ukraine depends on the effective synergy between domestic reforms and the implementation of European standards. The article underscores the need for a comprehensive approach to legal, organizational, and financial support, as well as the development of accountability and independence mechanisms to foster public trust and enhance the quality of human rights protection in Ukraine.**

*Ключові слова: інститут омбудсмана, державне управління, євроінтеграція, міжнародні стандарти, права людини, демократичне врядування, політична незалежність, підзвітність.*

*Key words: ombudsman institution, public governance, European integration, international standards, human rights, democratic governance, political independence, accountability.*

## ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Процеси демократизації державного управління в Україні супроводжуються поступовим переосмисленням ролі інститутів, покликаних забезпечувати баланс між владними повноваженнями та правами людини. Одним із основних суб'єктів цього процесу виступає інститут омбудсмана як національний механізм превенції порушень прав людини, контролю за діяльністю органів влади, а також як канал зворотного зв'язку між громадянами та публічною владою. З моменту запровадження інституції омбудсмана в українській системі державного управління простежується розвиток від формального виконання контрольних функцій до поступового становлення як реально дієвого суб'єкта захисту прав і свобод.

У контексті євроінтеграційного поступу Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати національне законодавство та управлінські практики до стандартів Європейського Союзу, Ради Європи, а також до рекомендацій таких організацій, як GRECO (Group of States against Corruption — Групи держав проти корупції, Рада Європи), ENNHRI (European Network of National Human Rights Institutions — Європейської мережі національних інституцій з прав людини), FRA (European Union Agency for Fundamental Rights — Агентства ЄС з основоположних прав). Це спричинило трансформацію управлінських механізмів, які забезпечують функціонування омбудсмана, зокрема у напрямі інституційного посилення, розвитку превентивних та аналітичних функцій у межах мандата тощо.

Незважаючи на позитивні зрушення, національна модель омбудсмана продовжує функціонувати в умовах обмежених ресурсів, нерівномірного впроваджен-

ня реформ, фрагментарної правової бази, що ускладнює повноцінне виконання наданих повноважень. Потребує наукового осмислення і рівень інституційної спроможності омбудсмана адаптуватися до нових викликів, зокрема в умовах збройного конфлікту, гібридних загроз, криз довіри до державних інституцій. Таким чином, дослідження еволюції механізмів державного управління інститутом омбудсмана в євроінтеграційному контексті набуває особливої актуальності з огляду на потребу у формуванні ефективної системи захисту прав людини як засадничої складової демократичного врядування.

## АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивчення інституту омбудсмана в Україні набуло міждисциплінарного характеру, охоплюючи правознавчі, політологічні та соціологічні підходи. Історико-правові аспекти становлення національного інституту омбудсмана проаналізовано у працях І. Чистякової та І. Кривдіної, які висвітлюють етапи формування нормативної бази та особливості її еволюції в умовах державотворення [2]. У цьому ж контексті функціональну сутність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини розглядає Н. Заблоцька, наголошуючи на політологічному вимірі даного інституту та його ролі в демократичній консолідації суспільства [3]. Проблематика ефективності діяльності омбудсмана як гаранта прав і свобод людини знайшла відображення в дослідженнях М. Вавринчука та О. Пунди [4], а також у роботі Д. Стеценка, який акцентує увагу на особливостях функціонування інституту в умовах воєнного стану [9].

На міжнародному рівні ефективність і незалежність діяльності українського омбудсмана оцінюються в щорічних звітах, таких як Fundamental Rights Report [15], звітах Державного департаменту США [5], а також ана-

літичних оглядах, підготовлених Європейською мережею національних інституцій з прав людини (ENNHRI) [13; 14]. Зокрема, у звіті про інституційну спроможність Уповноваженого парламенту України наголошується на потребі системного оновлення внутрішньої структури, процедур та комунікацій [14].

Суттєвий вплив на трансформацію інституту омбудсмена в Україні мають євроінтеграційні процеси та реалізація Національної стратегії у сфері прав людини [8]. Актуальними є публікації щодо дотримання Україною рекомендацій Ради Європи [12; 13] та нових викликів у контексті законодавчого оновлення [10; 11]. У науковому дискурсі також виокремлюються сучасні тенденції розвитку правозахисного механізму в Україні, зокрема в роботах М. Стефанчук [7], яка пропонує концептуальну візію модернізації інституту омбудсмена відповідно до стандартів Ради Європи. Таким чином, останні дослідження висвітлюють історичні витоки формування інституту та сучасні виклики його функціонування, що дозволяє здійснити цілісний аналіз умов, ресурсів і напрямів розвитку інституту омбудсмена в Україні.

## ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Формулювання цілей статті (постановка завдання) — здійснення аналізу еволюції механізмів державного управління інститутом омбудсмена в Україні в контексті її євроінтеграційного поступу, виявлення ключових трансформацій цього інституту на різних етапах суспільно-політичного розвитку.

## ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження еволюції механізмів інституту омбудсмена в Україні потребує звернення до витоків його формування як елемента державної політики у сфері прав людини. Закон України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини", ухвалений 23 грудня 1997 року, став основоположним нормативним документом, який започаткував формальний інститут омбудсмена на національному рівні [1]. Запровадження інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини стало першим кроком у виконанні міжнародних зобов'язань України, зокрема імплементації Паризьких принципів ООН 1993 року, що закріплюють стандарти незалежності та ефективності національних інституцій з прав людини.

Водночас, як вказують українські дослідники, початковий етап становлення інституту не був забезпечений ані ефективним законодавчим підґрунтям, ані повноцінною інтеграцією у систему прийняття управлінських рішень. Як зауважують І. Чістякова та І. Кривдіна (2016) [2], початковий етап розвитку інституту омбудсмена мав переважно декларативний характер. Недостатня законодавча база, брак інтеграції в систему прийняття управлінських рішень і відсутність реальних інструментів впливу призводили до обмеженої ефективності діяльності омбудсмена. Н. Заблоцька (2018) [3] також наголошує на тому, що інститут на той час переважно виконував роль консультативного органу, а не активно захисника прав громадян.

Подібної думки дотримуються й М. Вавринчук та О. Пунда (2021) [4], які зазначають, що, попри консти-

туційне та законодавче закріплення інституту омбудсмена в Україні, його діяльність у перші роки мала здебільшого формальний характер, із домінуванням рекомендаційних функцій та відсутністю дієвих механізмів впливу на органи влади. Цю тенденцію підтверджує і звіт Держдепартаменту США про права людини в Україні за 2000 рік [5], який констатував обмеженість повноважень і ресурсів Уповноваженого, що знижувало ефективність його роботи та не давало змоги суттєво впливати на ситуацію з правами людини в державі.

Певним переломним моментом стала громадська кампанія 2006-2007 років "Захарова в омбудсмени!", яка об'єднала понад 340 неурядових організацій та 120 міжнародних структур на підтримку кандидатури Євгена Захарова, що символізувало активізацію громадянського суспільства у формуванні ролі омбудсмена як реального захисника прав людини [6].

Найбільш істотні зміни відбулися після Революції Гідності 2014 року. У 2014 та 2017 роках було внесено важливі зміни до Закону про омбудсмена, які посилили автономію інституції, надали статус Національного превентивного механізму (НПМ) із правом моніторингу місць позбавлення волі, а також розширили доступ до державних реєстрів і архівів. Ці законодавчі оновлення супроводжувалися організаційними змінами: створенням аналітичних відділів, впровадженням сервісів для прийому звернень, активним налагодженням співпраці з громадськими організаціями та місцевою владою [7].

Вказані зміни посилили автономію та незалежність, включно з гарантіями недоторканності фінансування; надали інституції функції НПМ, що передбачає доступ до місць позбавлення волі і моніторинг умов; встановили законодавчі підстави для необмеженого доступу до державних реєстрів, архівів, установ і органів влади. Результатом стали й трансформація самої внутрішньої структури офісу. Зокрема, було утворено аналітичні відділи, впроваджено сервіси прийому звернень, формувалась співпраця з НГО та органами місцевого самоврядування тощо.

У 2021 році Указом Президента було ухвалено Стратегію з прав людини [8]. Документ визначає омбудсмена як центрального виконавця державної політики у сфері прав людини та передбачає введення індикаторів ефективності, таких як кількість розглянутих скарг, швидкість реагування, якісті висновків, аналіз результативності коригуючих рекомендацій тощо.

Однак, вчені зазначають (Д. Стеценко, 2023) [9], що незважаючи на закріплення інституту омбудсмена в Конституції та відповідних актах, його реальна діяльність залишається ускладненою через обмеження законодавчого характеру. Акцентується на недостатній інтеграції омбудсмена в систему прийняття управлінських рішень, а також на проблемах із практичним виконанням повноважень та обмеженим доступом до інформації.

Аналіз останніх законодавчих ініціатив свідчить про те, що інститут омбудсмена в Україні досі стикається із значними викликами.

У квітні 2024 року правозахисний центр ZMINA долучився до розробки нової редакції закону про омбудсмена, яка мала забезпечити повну відповідність Паризьким та Венеціанським принципам: прозору процедуру конкурсу на посаду, публічне оголошення вакансій,

Таблиця 1. Еволюція інституту омбудсмена в Україні

| Етап (хронологія)                                                   | Характеристика                                                                                     | Ключові події                                                                                              | Вплив міжнародних акторів (GRECO, ENNHRI, FRA, ООН тощо)                                                     | Проблеми та виклики                                                                            |
|---------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. Заснування та ранній розвиток (1997-2005)                        | Формальне закріплення інституту омбудсмена без реальних інструментів впливу                        | Ухвалення Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (1997); створення офісу | Враховання базових рекомендацій ООН щодо омбудсменів (Паризькі принципи)                                     | Формалізм у діяльності; відсутність механізмів контролю та впливу; низька довіра громадськості |
| 2. Поступові зміни (2006-2013)                                      | Поступове зростання ролі громадянського суспільства, перехід до більш аналітичного підходу         | Публічні звіти омбудсмена, створення контактних точок у регіонах, поява правозахисних ініціатив            | Зростання взаємодії з Радою Європи, участь у міжнародних конференціях ENNHRI                                 | Обмеженість ресурсів, нерегулярна реалізація рекомендацій, політична інерція                   |
| 3. Радикальна трансформація після Революції Гідності (2014-дотепер) | Законодавче посилення незалежності, розширення повноважень (особливо через НПМ), кадрове оновлення | Впровадження Національного превентивного механізму (НПМ); участь у глобальних правозахисних ініціативах    | Рекомендації GRECO щодо доброчесності публічної влади, участь у проєктах FRA, активізація співпраці з ENNHRI | Залежність від політичного контексту; необхідність інституційної стабільності                  |
| 4. Сучасні законодавчі ініціативи (2024-2025)                       | Намагання усунути існуючі прогалини: прозорість, відбір, бюджетування                              | Обговорення нової редакції Закону про омбудсмена, проєкти змін до процедур обрання                         | Підтримка ENNHRI в оцінці незалежності, рекомендації FRA щодо прозорості інституцій                          | Політична поляризація щодо ролі омбудсмена; фінансова вразливість інститу                      |

Джерело: складено автором.

зниження пенсійного віку для кандидата (до 35 років), розширення регіонального представництва та гарантії сталого фінансування [10].

У квітні 2025 року Верховна Рада зареєструвала законопроект №13181, який загалом містить названі зміни, однак в остаточній редакції позбавлений ключових положень активної участі громадськості у доборі кандидата на посаду Уповноваженого з прав людини. При цьому закон передбачає нові бюджетні гарантії (стабільне фінансування, можливість додаткових бюджетних запитів) і зміцнення ролі НПМ через компенсацію запрошення зовнішніх експертів [11].

Очевидно, що інститут омбудсмена в Україні пройшов значний шлях трансформації, від формального утворення до реально дієвого суб'єкта захисту прав людини. Водночас, незважаючи на помітні досягнення, інститут і досі стикається з низкою викликів. Серед них — забезпечення політичної незалежності, стабільного фінансування, прозорих і відкритих процедур добору керівництва, а також глибока інтеграція інституту у систему державного управління на всіх рівнях. Одночасно активна взаємодія з громадянським суспільством та впровадження сучасних управлінських засобів, таких як цифрові, аналітичні інструменти, публічна звітність, створюють надійні передумови для подальшого посилення ролі омбудсмена як ключового актора демократичного врядування в Україні в контексті її євроінтеграції.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що еволюція механізмів інституту омбудсмена в Україні пройшла чотири основні етапи. Кожен із них мав свої особливості, був зумовлений відповідним політичним та правовим контекстом і супроводжувався зміною функціонального навантаження інституту. Систематизацію цих етапів та їх ключових характеристик наведено в таблиці 1.

Отже, трансформація інституту омбудсмена в Україні відбувалася не лише під впливом внутрішніх політико-правових змін, але й у тісному зв'язку з міжнародними тенденціями розвитку правозахисних інституцій.

При цьому особливої ваги набуває вплив міжнародних організацій, які формують стандарти діяльності омбудсменів у демократичних країнах. У цьому контексті необхідним вбачається вивчення ролі європейських стандартів і рекомендацій, що стали дороговказами для вдосконалення управлінських механізмів українського омбудсмена. Вплив європейських стандартів і рекомендацій міжнародних організацій на розвиток управлінських механізмів інституту омбудсмена в Україні є важливою складовою процесу євроінтеграції. Українська модель омбудсмена адаптується відповідно до найкращих практик країн Європейського Союзу, що відображається у врахуванні рекомендацій таких структур, як GRECO, ENNHRI та FRA.

Група держав проти корупції (GRECO) Ради Європи виконує функцію моніторингу виконання антикорупційних стандартів у країнах-членах і країнах-кандидатах. У своїй доповіді GRECO відзначає, що Україна значною мірою виконала низку рекомендацій, зокрема щодо вдосконалення критеріїв оцінки суддів, що має прямий вплив на забезпечення незалежності судової влади [12]. Такий розвиток є надзвичайно важливим для зміцнення правозахисної функції інституту омбудсмена, оскільки незалежна судова система є невід'ємною складовою ефективного захисту прав людини.

Європейська мережа національних інститутів прав людини (ENNHRI) виступає платформою для підтримки та розвитку національних інститутів, серед яких омбудсмени. ENNHRI сприяє підвищенню ефективності їх діяльності шляхом надання методологічної допомоги та обміну досвідом між країнами [13]. Особливо важливою є розроблена ENNHRI методологія оцінки відповідності діяльності інститутів міжнародним стандартам, що допомагає оцінювати та вдосконалювати діяльність українського омбудсмена, наближаючи її до Паризьких принципів та інших міжнародних норм. Окрім того, у звіті з оцінки спроможності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини детально проаналізовано існуючі виклики та можливості для інституції [14].

Агентство Європейського Союзу з основних прав (FRA) здійснює моніторинг дотримання прав людини в країнах-членах та кандидатах на членство [15]. FRA надає практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів захисту прав людини, зокрема у сферах соціальних і економічних прав, які нерідко стають викликом для національних систем. Спільно з ENNHRI, FRA підтримує національні інституції у розбудові ефективних систем моніторингу та захисту прав, що має безпосереднє значення для інституту омбудсмена в Україні.

Процес адаптації української моделі омбудсмена до європейських стандартів включає забезпечення таких головних компонентів: фінансової та організаційної незалежності, що дозволяє уникнути політичного тиску; механізмів прозорості підзвітності перед парламентом та громадськістю, що формує довіру до інституту; активної співпраці з громадським суспільством і правозахисними організаціями, що посилює можливості оперативного реагування на порушення прав; а також впровадження сучасних цифрових технологій для підвищення доступності та прозорості процедур прийому і розгляду звернень.

Отже, впровадження рекомендацій міжнародних організацій GRECO, ENNHRI та FRA суттєво впливає на модернізацію управлінських механізмів інституту омбудсмена в Україні, сприяючи підвищенню його ефективності та відповідності європейським стандартам. Цей процес є невід'ємною частиною євроінтеграційного курсу держави і становить основу для подальшого розвитку системи захисту прав людини в Україні.

## ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Підсумовуючи, зазначимо, що інститут омбудсмена в Україні пройшов складний та багатовекторний шлях еволюції: від формального інструменту конституційного контролю до вагомого елементу системи захисту прав людини, наближеного до кращих європейських практик. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що розвиток інституції відбувався у декілька етапів, кожен з яких характеризувався специфікою правового забезпечення, рівнем взаємодії з громадянським суспільством, інституційною автономією та ступенем впливу міжнародних партнерів.

Аналіз витоків становлення інституту омбудсмена в Україні свідчить про його початкову декларативність та обмежену ефективність через низку факторів: слабе законодавче підґрунтя, відсутність впливових повноважень, недостатню інтеграцію в механізми державного управління. У цей період омбудсман функціонував радше як символ дотримання міжнародних зобов'язань, ніж як повноцінний суб'єкт правозахисту.

Подальша трансформація інституту була зумовлена не лише внутрішніми потребами, а й активним тиском з боку міжнародних організацій (GRECO, ENNHRI, FRA, ООН), які надали необхідні орієнтири для реформ. Їхні рекомендації не лише ініціювали правові зміни (наприклад, через Паризькі принципи), але й сприяли адаптації інституційних структур та процедур під європейські стандарти.

Революція Гідності стала каталізатором для глибинної модернізації офісу омбудсмена. Законодавче роз-

ширення мандату, функціоналізація Національного превентивного механізму, розбудова аналітичних відділів, розвиток цифрових сервісів та інтеграція з громадянським суспільством — все це значно посилює інституційну спроможність інституту діяти незалежно та ефективно.

Сучасний етап розвитку пов'язаний із спробами законодавчого врегулювання основних викликів: прозорості добору, бюджетної стабільності, запровадження показників результативності. Разом із тим, фрагментарність правової бази, політична чутливість посади омбудсмена та нерівномірність імплементації стандартів залишаються актуальними проблемами, які вимагають постійного наукового та правозастосовного супроводу.

Міжнародна підтримка відіграє важливу роль у процесі вдосконалення управлінських механізмів інституту омбудсмена. Врахування рекомендацій ENNHRI щодо прозорості та ефективності, FRA — щодо процедурних стандартів захисту прав, GRECO — щодо антикорупційних елементів забезпечує поступову гармонізацію української моделі з європейськими зразками.

Отже, інституційна еволюція омбудсмена в Україні є відображенням широких трансформаційних процесів у державному управлінні, де ключовими чинниками є синергія між внутрішнім реформаторським імпульсом та зовнішнім євроінтеграційним вектором. Формування незалежного, ефективного й стійкого інституту омбудсмена передбачає комплексний підхід до правового, організаційного й фінансового забезпечення його діяльності, а також подальшого посилення зв'язку з громадянським суспільством як основного гаранта демократичного нагляду. Перспективи подальших наукових розвідок можуть пов'язуватись із поглибленим аналізом ефективності моделей взаємодії інституту омбудсмена з органами публічної влади, а також розробкою механізмів моніторингу незалежності та підзвітності.

### Література:

1. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
2. І. М. Чістякова, І. Б. Кривдіна. Інститут омбудсмена в Україні: історико-правовий аспект. Інтелігенція і влада. Серія Історія: зб. наук. пр. Одеса, 2016. Вип. 35. С. 136—149. <http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/2798/1/int35-69-75.pdf>
3. Н. В. Заблоцька. Інститут уповноваженого з прав людини як предмет політологічного дослідження. ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. [https://ipien.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/zablotska\\_institut.pdf](https://ipien.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/zablotska_institut.pdf)
4. М. Вавринчук, О. Пунда. Діяльність омбудсменів в Україні як гарантія конституційних прав і свобод людини і громадянина. Юридичний науковий електронний журнал. [http://www.lsej.org.ua/9\\_2021/35.pdf](http://www.lsej.org.ua/9_2021/35.pdf)
5. U.S. Department of State Country Report on Human Rights Practices 2000 — Ukraine 2001. <https://www.refworld.org/reference/annualreport/usdos/2001/en/25893>

6. Діяльність омбудсмена — під контроль суспільства! Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. 2007. <https://khpg.org/1170677907>

7. Maryna Stefanchuk. Modern Trends in the Formation and Development of the Human Rights Mechanism in Ukraine. 2022. [https://ajee-journal.com/upload/attaches/att\\_1660480641.pdf](https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1660480641.pdf)

8. Про Національну стратегію у сфері прав людини: указ Президента України № 119/2021. <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537>

9. Д. Стеценко. Омбудсман як суб'єкт гарантування дотримання прав і свобод людини та громадянина в умовах воєнного стану. Наукові записки. Серія: Право. 2023. № 14. <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/277>

10. В Україні змінюють профільний закон про Омбудсмена: що пропонують і чому це важливо. 2024. <https://zmina.info/news/v-ukrayini-zminyuyut-profilnyj-zakon-pro-ombudsmana-shho-proponuyut-i-chomu-cze-vazhlyvo/>

11. Картка законопроекту 13181 від 17.04.2025/Проект Закону про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56212>

12. Ukraine — Publication of the Fourth Round Addendum to the Second Compliance Report. 2025. [https://www.coe.int/en/web/greco/home/-/asset\\_publisher/IxOP5Yph48Zi/content/ukraine-publication-of-the-fourth-round-addendum-to-the-second-compliance-report](https://www.coe.int/en/web/greco/home/-/asset_publisher/IxOP5Yph48Zi/content/ukraine-publication-of-the-fourth-round-addendum-to-the-second-compliance-report)

13. Implementing the Council of Europe Recommendation on National Human Rights Institutions: The State of Play. The situation in Ukraine. 2017 — 2022. <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/05/Ukraine-Country-Report-CoE-NHRI-Rec-ENNHRI-Baseline.pdf>

14. Report of the Capacity Assessment undertaken by the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights. 2023. <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/12/Capacity-assessment-of-Ukrainian-Parliament-Commissioner-for-Human-Rights-report.pdf>

15. Fundamental Rights Report 2024. <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/fundamental-rights-report-2024>

#### References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), Law of Ukraine "On the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights", Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed: 07 Aug 2025).

2. Chistiakova, I.M. and Kryvdina, I.B. (2016), "Institute of Ombudsman in Ukraine: Historical and Legal Aspect", *Intelligentsia and Power. History Series*, vol. 35, pp. 136—149. Available at: <http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/2798/1/int35-69-75.pdf> (Accessed: 11 Aug 2025).

3. Zablotska, N.V. (2018), "The Institute of the Commissioner for Human Rights as a Subject of Political Science Research", *IPiEND named after I.F. Kuras NAS Ukraine*. Available at: <https://ipiend.gov.ua/wp-con->

[tent/uploads/2018/07/zablotska\\_instytut.pdf](tent/uploads/2018/07/zablotska_instytut.pdf) (Accessed: 09 Aug 2025).

4. Vavrynychuk, M. and Punda, O. (2021), "Ombudsmen's Activities in Ukraine as a Guarantee of Constitutional Rights and Freedoms of Citizens", *Legal Scientific Electronic Journal*, Available at: [http://www.lsej.org.ua/9\\_2021/35.pdf](http://www.lsej.org.ua/9_2021/35.pdf) (Accessed: 22 Aug 2025).

5. U.S. Department of State (2001), "Country Report on Human Rights Practices 2000 — Ukraine", Available at: <https://www.refworld.org/reference/annualreport/usdos/2001/en/25893> (Accessed: 28 Aug 2025).

6. Kharkiv Human Rights Group (2007), "Ombudsman Activity — Under Society's Control", *Human Rights in Ukraine Portal*, Available at: <https://khpg.org/1170677907> (Accessed: 10 June 2025).

7. Stefanchuk, M. (2022), "Modern Trends in the Formation and Development of the Human Rights Mechanism in Ukraine", Available at: [https://ajee-journal.com/upload/attaches/att\\_1660480641.pdf](https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1660480641.pdf) (Accessed: 27 Aug 2025).

8. President of Ukraine (2021), Decree "On the National Human Rights Strategy", Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537> (Accessed: 12 Aug 2025).

9. Stetsenko, D. (2023), "Ombudsman as a Subject of Guaranteeing Human Rights and Freedoms under Martial Law", *Scientific Notes. Law Series*, vol. 14. Available at: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/277> (Accessed: 14 June 2025).

10. ZMINA Human Rights Center (2024), "Changes in the Law on the Ombudsman: What Is Proposed and Why It Matters", Available at: <https://zmina.info/news/v-ukrayini-zminyuyut-profilnyj-zakon-pro-ombudsmana-shho-proponuyut-i-chomu-cze-vazhlyvo/> (Accessed: 21 Aug 2025).

11. Verkhovna Rada of Ukraine (2025), Draft Law "On the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights", Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56212> (Accessed: 24 Aug 2025).

12. Council of Europe (2025), "Ukraine — Publication of the Fourth Round Addendum to the Second Compliance Report", Available at: [https://www.coe.int/en/web/greco/home/-/asset\\_publisher/IxOP5Yph48Zi/content/ukraine-publication-of-the-fourth-round-addendum-to-the-second-compliance-report](https://www.coe.int/en/web/greco/home/-/asset_publisher/IxOP5Yph48Zi/content/ukraine-publication-of-the-fourth-round-addendum-to-the-second-compliance-report) (Accessed: 30 Aug 2025).

13. ENNHRI (2017 — 2022), "Implementing the Council of Europe Recommendation on National Human Rights Institutions: The State of Play. The Situation in Ukraine", Available at: <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/05/Ukraine-Country-Report-CoE-NHRI-Rec-ENNHRI-Baseline.pdf> (Accessed: 23 Aug 2025).

14. ENNHRI (2023), "Report of the Capacity Assessment undertaken by the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights", Available at: <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/12/Capacity-assessment-of-Ukrainian-Parliament-Commissioner-for-Human-Rights-report.pdf> (Accessed: 15 June 2025).

15. European Union Agency for Fundamental Rights (2024), "Fundamental Rights Report 2024", Available at: <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/fundamental-rights-report-2024> (Accessed: 24 Aug 2025).

*Стаття надійшла до редакції 09.09.2025 р.*